

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра бухгалтерського обліку та аудиту
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри Лоханова Н.О.

(підпис)

“ ____ ” _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
(шифр та найменування спеціальності)

за освітньою програмою «Облік і аудит»
(назва освітньої програми)

на тему: «Облік, контроль та аналіз дебіторської заборгованості
(на прикладі ТОВ "Кас-Агро")»

Виконавець:

Студентка факультету менеджменту,
обліку та інформаційних технологій

Панайотова Надія Сергіївна
(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

кандидат економічних наук, старший
викладач
(науковий ступінь, вчене звання)

Яцунська Олеся Сергіївна
(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ЗМІСТ

стор.

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI	6
1.1 Сутність, класифікація та оцінка дебіторської заборгованості	6
1.2 Синтетичний та аналітичний облік дебіторської заборгованості.....	14
1.3 Проблемні питання обліку дебіторської заборгованості	22
РОЗДІЛ 2 ДНЮЧА ПРАКТИКА ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI НА ТОВ «КАС-АГРО»	26
2.1 Загальна організаційно-економічна характеристика ТОВ «Кас-Агро»	26
2.2 Організаційно-методичні основи обліку дебіторської заборгованості на досліджуваному підприємстві.....	32
2.3 Мета, завдання, джерела інформації та система контролю стану дебіторської заборгованості	38
2.4 Шляхи удосконалення системи обліку та контролю розрахунків з дебіторами ТОВ «Кас-Агро»	41
РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ТОВ «КАС-АГРО»	45
3.1 Аналіз структури та ефективності використання дебіторської заборгованості	45
3.2 Рекомендації для поліпшення системи управління коштами у розрахунках	56
ВИСНОВКИ	59
Список використаних джерел	62
Додатки	66

ВСТУП

Актуальність теми. На сьогоднішній день в умовах, які склалися на українських підприємствах, одним з найпроблемніших та суперечливих питань є питання обліку дебіторської заборгованості, що пов'язано з загостренням проблеми несплати боргів. Зазначений факт підтверджується даними статистичних спостережень Державної служби статистики, відповідно до яких питома вага дебіторської заборгованості у складі оборотних активів підприємств України у 2018 р. склала 61,63% [10, с. 105].

Усі підприємства у ході своєї діяльності вступають у взаємовідносини з іншими підприємствами, організаціями, закладами, робітниками та іншими особами. При реалізації готової продукції, товарів, робіт або послуг іншим підприємствам або фізичним особам і при здійсненні розрахунків з ними виникають короткострокові та довгострокові зобов'язання, що саме і являють собою дебіторську заборгованість.

Реалізуючи свою продукцію, товари, роботи, послуги виробники очікують отримувати доходи від такої діяльності. На жаль, на практиці особливо з переходом до ринкових відносин і спаду виробництва нерідко, а точніше постійно виникають ситуації, коли по тим чи іншим причинам контрагенти не розраховуються по своїм боргам перед підприємством. Дебіторська заборгованість може «зависнути» на довгі місяці, або навіть роки. Із зростанням дебіторської заборгованості погіршується фінансовий стан підприємства, у деяких випадках це навіть призводить до банкрутства.

Тому підприємство має розроблювати більш ефективні методи управління дебіторською заборгованістю, наприклад, вдосконалювати бухгалтерський облік взаєморозрахунків з контрагентами, налагодити ефективну систему організації внутрішньогосподарського контролю, періодично проводити аналіз стану дебіторської заборгованості.

Тож можна зробити висновок, що питання обліку дебіторської заборгованості є дуже актуальним у наших реаліях.

Вивченням проблем обліку та оцінки дебіторської заборгованості займалися такі вітчизняні вчені, як: В.В. Сопко [36], Ф.Ф. Бутинець [4], С. Ф. Голов [6], В.П. Завгородній [37], В.М. Костюченко [6], Л.О. Лігоненко [18], Н.О. Гура [9], Р.Е. Грачева [7], Г.В. Нашкерська [24], Г.О. Москалюк [22], Л.Г. Ловінська [19], Г.А. Ямборко [6]. Провідними іноземними фахівцями у цій сфері є: Б. Нідлз, Глен А. Велш, С. Грей, Т. Уорфілд, Керміт Д. Ларсон, Р. Дамарі та ін.

Проте на практиці стикаються з тим, що деякі теоретичні аспекти щодо організації, методики обліку та оцінки дебіторської заборгованості є дискусійними і потребують подальшого вивчення та удосконалення.

Мета і завдання дослідження. Метою даної кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних і практичних аспектів обліку та контролю дебіторської заборгованості, розробка практичних рекомендацій щодо поліпшення обліку, контролю та аналізу розрахунків з дебіторами.

Виходячи з мети роботи, були поставлені наступні завдання:

- дослідити сутність дебіторської заборгованості, її класифікацію, оцінку та порядок документального оформлення;
- розглянути синтетичний та аналітичний облік дебіторської заборгованості;
- розглянути проблемні питання обліку дебіторської заборгованості;
- визначити особливості обліку та контролю дебіторської заборгованості на досліджуваному підприємстві;
- провести аналіз основних показників діяльності ТОВ «Кас-Агро»;
- проаналізувати структуру та ефективність використання дебіторської заборгованості на підприємстві;
- надати рекомендації щодо можливих напрямків удосконалення системи обліку дебіторської заборгованості на підприємстві ТОВ «Кас-Агро»;
- запропонувати можливі напрямки поліпшення системи управління коштами у розрахунках на досліджуваному підприємстві.

Об'єкт та предмет дослідження. Об'єктом дослідження є процес обліку, аналізу та контролю дебіторської заборгованості, як важливого інформативного елемента в управлінні підприємством.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних і практичних питань, пов'язаних з організацією обліку та контролю дебіторської заборгованості на ТОВ «Кас-Агро», яке є самостійним суб'єктом господарювання, діє на підставі статуту та чинного законодавства України.

Методи дослідження. У ході написання кваліфікаційної роботи використовувалася сукупність методів дослідження, зокрема: синтез та аналіз (для розкриття сутності дебіторської заборгованості, оцінки її стану, визначення проблемних питань щодо розвитку обліку дебіторської заборгованості), узагальнення (для того, щоб, спираючись на зібрану під час дослідження інформацію зробити узагальнюючі висновки, акцентувати увагу на певних тенденціях подальшого розвитку обліку коштів у розрахунках), порівняння (для дослідження показників фінансової звітності підприємства у динаміці з метою виявлення позитивних або негативних тенденцій), табличний та графічний методи (для зведення та об'єднання отриманих даних в наочній і зручній формі), групування (використовується для поділу зібраної інформації на групи за певними критеріями та спільними ознаками), комплексний підхід і статистичний метод (для визначення стану і динаміки дебіторської заборгованості на підприємствах).

Інформаційна база дослідження. Інформаційною базою для проведення дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти України, що регламентують методiku введення бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості; економічна література, зокрема праці українських і зарубіжних вчених; матеріали наукових конференцій та досліджень; дані засобів масової інформації та мережі Internet; зведені статистичні дані з сайту Державної служби статистики України; первинна документація, установчі документи, облікові реєстри та дані фінансової звітності досліджуваного підприємства.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами дослідження автором були опубліковані праці, які були розміщені у збірнику тез доповідей VI Міжнародної студентської науково-практичної інтернет-конференції «Напрями розвитку обліку, контролю та економічного аналізу в умовах глобалізації» (м. Одеса, 20 квітня 2020 року).

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження теоретичних та практичних аспектів обліку, контролю та аналізу дебіторської заборгованості було:

1) Розглянуто теоретичні засади обліку дебіторської заборгованості, визначено сутність поняття «дебіторська заборгованість» на нормативному рівні, згідно П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», та у працях різних авторів. Розглянуто, прийняту на законодавчому рівні, класифікаційну модель дебіторської заборгованості, а також класифікаційні ознаки, які на думку різних авторів, доцільно додати до існуючої класифікації. Розглянуто порядок визначення оцінки дебіторської заборгованості та з'ясовано, що поточна дебіторська заборгованість оцінюється за первісною вартістю, а довгострокова дебіторська заборгованість за теперішньою (дисконтованою) вартістю.

2) Досліджено, згідно нормативно закріплених методологічних засад обліку, основні бухгалтерські рахунки, призначені для відображення в обліку операцій за розрахунками з дебіторами та нарахуванням резерву сумнівних боргів, а саме: 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи», 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», 37 «Розрахунки з різними дебіторами» та 38 «Резерв сумнівних боргів». На цих рахунках облік ведеться за двома напрямками: синтетичний облік та аналітичний.

3) Зазначено неврегульовані нормативні проблемні питання щодо обліку дебіторської заборгованості, зокрема: відсутність законодавчо закріпленої методики дисконтування та визначення ставки дисконту; відсутність у П(С)БО 10 визначення термінів «теперішня вартість» та «номінальна вартість». Рекомендовано вести дану інформацію до П(С)БО 10, що дозволить покращити зміст стандарту та зробить його більш зрозумілим для користувачів.

Також розглянуто проблемні моменти, які виникають у ході господарської діяльності, зокрема: організація системи внутрішнього контролю дебіторської заборгованості; використання методичних основ дебіторської заборгованості в

системі управління підприємством відповідно до його специфіки; використання резерву сумнівних боргів та удосконалення бухгалтерського обліку взаєморозрахунків з дебіторами.

4) Досліджено діючу практику обліку дебіторської заборгованості на ТОВ «Кас-Агро». Підприємство займається торгівельною діяльністю, є суб'єктом малого підприємництва, перебуває на спрощеній системі оподаткування, є платником єдиного податку четвертої групи. Основним видом діяльності є оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин. Товариство реалізує товари як українським підприємствам, так і іноземним.

5) Розглянуто організацію обліку дебіторської заборгованості на підприємстві. Облік ведеться у комп'ютерній бухгалтерській програмі «1С: Підприємство 8.2». Відповідальність за ведення обліку та контроль за ним покладені на головного бухгалтера. Для обліку дебіторської заборгованості використовуються стандартні бухгалтерські субрахунки: для розрахунків з вітчизняними покупцями та замовника 361, та з іноземними – 362. Заборгованість погашається на поточний рахунок підприємства з використанням субрахунків 311 та 312. На підприємстві не створено окремого відділу або посади для контролю за станом обліку, тому обов'язки по здійсненню контролю за обліком, у тому числі за дебіторською заборгованістю, покладені на головного бухгалтера.

Під час проведення дослідження у обліку ТОВ «Кас-Агро» було виявлено певні недоліки та надано практичні рекомендації, які дозволять удосконалити систему обліку та контролю за станом дебіторської заборгованості на підприємстві, зокрема:

- доповнити облікову політику методикою обліку дебіторської заборгованості. Це дозволить сформувати єдиний підхід до введення обліку заборгованості дебіторів та її відображення у фінансовій звітності;

- створити інформаційну базу дебіторів. Реалізація даного пункту дасть змогу проводити перевірку та фільтрування покупців і замовників за їх репутацією на ринку, надійністю, фінансовим станом, вчасністю проведення розрахунків за своїми боргами;

– проводити інвентаризацію дебіторської заборгованості щонайменше раз на рік. Введення даної рекомендації дозволить здійснювати регулярний контроль за реальною сумою дебіторської заборгованості та вчасно приймати необхідні управлінські рішення;

– дотримуватись типової кореспонденції рахунків для введення бухгалтерського обліку розрахунків з дебіторами. Це дозволить покращити якість та правильність введення обліку, поліпшить смислове навантаження відображеної по операції інформації.

6) Проведено аналіз структури та ефективності використання дебіторської заборгованості. Для цього здійснено аналіз складу, структури та динаміки оборотних активів ТОВ «Кас-Агро», виявлено, що дебіторська заборгованість у III кварталі займала найбільшу питому вагу в структурі оборотних коштів, проте у IV кварталі цей показник істотно зменшився. З огляду на це здійснено аналіз структури дебіторської та кредиторської заборгованості, який дозволив порівняти розміри заборгованостей. Аналіз показав, що інша поточна дебіторська заборгованість займають найбільшу питому вагу у загальній структурі дебіторської заборгованості, а поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги – у структурі кредиторської заборгованості. Для визначення ефективності використання дебіторської та кредиторської заборгованості були розраховані показники оборотності, терміну погашення та співвідношення між дебіторською та кредиторською заборгованістю, які продемонстрували наявну позитивну тенденцію політики управління розрахунками з кредиторами та дебіторами на підприємстві.

7) Надано рекомендації для поліпшення управління коштами у розрахунках: покращувати платіжну дисципліну по розрахункам з дебіторами, проводити звірку заборгованостей, здійснювати контроль за вчасною випискою рахунків та виставленням їх покупцям та замовникам.

На наш погляд, надані практичні рекомендації щодо покращення організаційно-методичного забезпечення обліку дебіторської заборгованості на підприємстві ТОВ «Кас-Агро» дозволять покращити рівень ефективності управління діяльністю товариства.

Список використаних джерел

1. Белозерцев В.С. Проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємств оптової торгівлі. Вісник Дніпропетровського національного університету ім. О. Гончара. 2010. № 10. С. 56–58.
2. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств. Фінанси України. 2003. № 12. С. 24-36.
3. Бухгалтерський облік. Навчальний посібник для студентів вузів спеціальності «Менеджмент організацій» та «Економіка підприємств» / За ред. Проф. Ф.Ф. Бутинця. Житомир: ЖІТІ, 2000. 672 с.
4. Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник. – 7-е вид., доп. і перероб. / За ред. Ф.Ф. Бутинця. Ж.:Рута, 2006. 832 с
5. Гнатенко Є. П. Аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Економічні науки. 2015. № 1. С. 38-42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmduce_2015_1_9 (дата звернення: 15.04.2020)
6. Голов С.Ф., Костюченко В.М., Кравченко І.Ю., Ямборко Г.А. Фінансовий облік: Підручник. Київ: Лібра, 2005. 976 с.
7. Грачева Р.Е. Дебиторская задолженность: дисконтирование денежного потока. Актуальные вопросы бухгалтерского учета и налогообложения. № 3. 2011 г. С. 82-94
8. Гуня В.О. Удосконалення класифікації дебіторської заборгованості та її відображення у фінансовій звітності підприємств. Економічний простір. 2008. № 19. С. 124–131.
9. Гура Н.О. Облік розрахунків з дебіторами і кредиторами. Бухгалтерський облік і аудит. 2010. №3. С. 12–15.
10. Діяльність суб'єктів господарювання. 2018: стат. зб. / Держ. комітет статистики України. Київ, 2019. С. 105–108.

11. Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку: Наказ Міністерства фінансів України № 379 від 16.09.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1065-19> (дата звернення: 22.04.2020).

12. Іванов Є.О. Класифікація факторів, що впливають на загальний рівень дебіторської заборгованості підприємства. Вісник МСУ. Вип.1–2. Т.VIII: Економічні науки. Харків, 2005. С. 35–38

13. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999 р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (дата звернення 12.04.2020).

14. Кірейцев Г.Г. Фінансова звітність підприємств та її аналіз. Київ: ЦУЛ, 2002. 452 с.

15. Колеснікова О.М. Проблемні питання обліку резерву сумнівних боргів в контексті податкового кодексу України. Ефективна економіка. 2011. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_11_16 (дата звернення: 18.04.2020).

16. Ксьондз С.М. Дебіторська заборгованість як об'єкт управління. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2010. № 4, т. 1. С. 105-110.

17. Лищенко О.Г. Аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. Держава і регіони. 2009. № 1. С. 114–117.

18. Лігоненко Л. О., Новікова Н. М. Управління дебіторською заборгованістю підприємства: навч. посіб. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. 275 с.

19. Ловінська Л.Г. Оцінка в бухгалтерському обліку: моногр. К., 2006. 256 с.

20. Матицина Н.О. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю. Бухгалтерський облік і аудит. 2015. № 12. С. 38–42.

21. Момот Т.В. Управление дебиторской задолженностью предприятия. Бизнес-Информ. 2013. № 11–12. С. 97–99

22. Москалюк Г. О. Облік дебіторської заборгованості: навчальний посібник. Фінансовий облік-1 / за ред. В. Ф. Максимова. Одеса: ОНЕУ, 2015. Ч. 2. С. 172-232.

URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1754> (дата звернення: 10.04.2020).

23. Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України №73 від 07.02.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 13.04.2020).

24. Нашкерська Г.В. Особливості визнання та оцінки поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи і послуги. Бухгалтерський облік і аудит. 2009. № 11. С. 31-37

25. Новицька Н.В. Теоретичні аспекти понять "дебіторська заборгованість" і "кредиторська заборгованість". Актуальні проблеми економіки. 2012. № 2. С. 286-290. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2012_2_33 (дата звернення: 15.04.2020)

26. Новікова Н.М. Управління дебіторською заборгованістю торговельних підприємств: дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами». К., 2008. 164 с.

27. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99> (дата звернення 12.04.2020).

28. Погоріляк Л.В. Організація обліку і аналізу розрахунків з покупцями і замовниками за національними та міжнародними стандартами. Науковий вісник студентів та аспірантів ЗакДУ. Випуск 2 (07). Матеріали підсумкової науково-практичної конференції студентів та аспірантів ЗакДУ, Ужгород, 2-4 квітня 2007 р. С. 125 – 129

29. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: Наказ Міністерства фінансів України № 237 від 08.10.99 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99> (дата звернення: 11.04.2020).

30. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»: Наказ Міністерства фінансів України № 20 від 31.01.2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00> (дата звернення: 11.04.2020).

31. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 14 «Оренда»: Наказ Міністерства фінансів України № 181 від 28.07.2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00> (дата звернення: 19.04.2020).

32. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: Наказ Міністерства фінансів України № 290 від 29.11.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99> (дата звернення: 11.04.2020).

33. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність»: Наказ Міністерства фінансів України № 39 від 25.02.2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00> (дата звернення: 21.04.2020).

34. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ Міністерства фінансів України № 879 від 02.09.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14> (дата звернення: 17.04.2020).

35. Садовська І. Б., Божидарнік Т.В., Нагірська К.Є. Бухгалтерський облік: навч. Посіб. К.: «Центр учбової літератури», 2013. 688 с.

36. Сопко В.В. Бухгалтерський облік: навч. посібник. – 3-тє вид., перероб. і доп. К.: КНЕУ, 2000. 578 с.

37. Сопко В.В., Завгородній В.П. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: Підручник. К.: КНЕУ, 2004. 411 с

38. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: Підручник. - 5-тє вид. допов. і перероб. К.: Алерта, 2011. 976 с. URL: https://pidruchniki.com/69344/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/buhgalterskiy_finansoviy_oblik_opodatkovannya_i_zvitnist (дата звернення: 16.04.2020).

39. Трейтяк Ірина. Проблемні питання обліку дебіторської заборгованості. Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна візія та виклики в глобалізації: зб. тез доп. XII Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених (м. Тернопіль, 26-27 березня 2015 р.). Тернопіль: ТНЕУ, 2015. С. 310-311. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/6073/1/ТРЕЙТЯК%20І.pdf> (дата звернення: 18.04.2020)

40. Чорнобривець М.М. Дебіторська заборгованість: сутність та причини виникнення. Європейські перспективи. 2013. № 10. С. 181–185.